

Geschichte der Juden in Kamenitz a. d. L.

Bearbeitet von
Leo Wertheimer, Kamenitz a. d. L.

Že Židů v Kamenici n./L. žili již před rokem 1600, jest více než pravděpodobné. První veřejná listina však o jejich společné akci datuje se z r. 1803; potvrzuje, že se sešli Židé níže vyjmenovaní, aby uvedenými zde dary dali podklad ku postavení synagogy v K. To byli tedy: Israel Morawetz, jenž věnoval 30 zl., Samuel Weil 10 zl., Jakub Grünwald 15 zl., Markus Türk 10 zl., Abraham Funk 30 zl., Philipp Lang 15 zl., Eliáš Epstein 25 zl., Jakob Kopperl 25 zl., dohromady 160 zl.

Majíce tento základní kapitál, uzavřeli ti to za vedení Israele Morawetz za následující kupní smlouvu: Dnes níže vyznačeného data byla s povolením vysoké vrchnosti na podanou mu žádost zdejším židovstvem uzavřena smlouva mezi hospodářským úřadem zdejším vrchností na straně jedné a židovským shromážděním na straně druhé.

1. Prodává jmenovaný hospodářský úřad v Kariánské zahradě, poblížě Funkova bytu, kus pozemku 10 sáhů dlouhý a šest sáhů široký, na kterém by vystavěl byt pro kantora a místnost k vyučování náboženství dle patentu ze dne 3. srpna 1797 na zdejším žid. škole, zřízené r. 1673 a potřebným oprávněním vybavené.

2. Ctěné židovstvo zavazuje se naproti tomu páděsát zlatých do konce prosince 1804 v důchodě vrchnostenském hotově složit a dále 15 zlatých začínaje 1. lednem 1804, v pololetních splátkách, vrchnostenskému důchodu odváděti.

3. Toto stavení vystavěno býti musí řádně z kamene a kryto taškami, opatřeno na ochranu proti všem nehodám a vystřihavši se každěchkoliv poškození panské zahrady.

4. Obnos za odebraný stavební materiál splacen budíž tím způsobem, že první třetinu zaplatí židovstvo v r. 1805, druhou v r. 1806 a zbytek v r. 1807.

5. Aby nebylo židovstvo nuceno nadále své mrtvé pochovávat do Černovic, přenechává zároveň podepsaná vrchnost židovské pospolitosti kus pozemku 266 čtverečních sáhů měřící směrem ke Sběhovkám k zařízení pohřebiště za ujednaný obnos 20 zlatých. Dále jest povinna tato pospolitost ku placení ročního úroku tři zlatých v pololetních lhůtách od 1. ledna 1804 běžících. Hřbitov budíž řádně dle předpisu založen a ohrážen.

6. Ku všem závazkům a platům zavazuje se židovská pospolitost solidárně (společně) za sebe a své právní nástupce.

7. Zakazuje se pro všechny časy tyto pozemky ku jiným účelům používatí, ať by v jiném případě oprávněna byla prodávající vrchnost pozemky bezplatně zpět zabratí.

Tuto listinu podepsali:

Abrahám Funk, Jakub Kopperl, Filip Lang, Israel Morawetz, stavovský Žid (Bestandjude), Eliáš Epstein jménem celého shromáždění jako kupující, Alois Hlawatsch, ředitel, Karel Vojtěch Brož, duchovní, Tomáš Sklenář, dožádaný svědek, Jan Jiří Pachner, dožádaný svědek.

Kamenice n./L. 1

Dějiny Židů v Kamenici n./L.

Zpracoval
Leo Wertheimer v Kamenici n./L.

Listina opatřena datem 18. června 1803 a podpisem Náherný v. r.

Nato byla synagoga slavnostním způsobem 17. srpna 1815 svému účelu odevzdána. O tom sepsána jest zvláštní pamětní kniha. K slavnosti přivzání zástupci vrchnosti a úřadů, pro něž sepsány zvláštní zdravice (mišcebrach). Kázání promlouval duchovní správce Winter statěmi ze žid. mravouky a dva žáci žid. školy přednášeli recitace.

Jelikož ž. o. neměla do r. 1824 řádných matrik, bylo nařizováno v tomto roce takovouto matriku u katolického farního úřadu zavěsti a uvésti ji sčítáním všech k ž. o. patřících Židů. To byli:

V Kamenici n./L. č. 5 (nyní zeď pivovaru): Eliáš Epstein, farníant z Velhartic, kupec, 54 let, Barbora Epsteinová, žena, z Koloděje, 43 let; děti: Mojžiš Epstein 18 let, Abrahám Epstein 13 let, Isák Epstein 12 let, Jáchim Epstein 9 let, Florián Epstein 8 let, Kateřina Epsteinová 20 let, Antonie Epsteinová 7 let. Č. 30: Mojžiš Kaufmann, farníant, kupec z Kamenice, 32 let, Marie Kaufmannová, žena, z Humpolce, 31 let, dcera Marie Kaufmannová 3 léta.

Č. 70 (dnes Wertheimerovi): Jakub Kopperl, farníant, kupec z Kardaš. Rečice, 51 let, žena Alžběta Kopperlová z Polné 47 let, syn Isák Kopperl 15 let.

Č. 56: Salomoun Zelenka 64 roky, žena Rezina Zelenková 39 roků, děti: Isák Zelenka 21 roků, Rezina Zelenková 20 roků, Anna Zelenková 18 roků, Jáchim Zelenka 6 roků, Esther Zelenková 2 roky.

Č. 77 (nyní Hynek Metzl): Mojžiš Brabetz, farníant, kupec z Věžně, 41 rok, Marie Brabetzová z Kardaš. Rečice 38 roků.

Č. 78 (nyní Kostecký): Moravec Israel, farníant a kupec z Proseč-Pošné, 58 roků, Ludmila Moravcová, žena, 54 roků, děti: Josef 31 roků, Lazar 25 roků, Filip 24 roků, Marie 21 roků, Františka 14 roků, Anna 11 roků.

Č. 82: Abraham Feigl, Dušníky, 67 roků, Helena, žena, Příbram, kraj Beroun; děti: Mojžiš 27 roků, Rozálie 26 roků, Alžběta 24 roků, Mates 16 roků.

Č. 106: Isák Lustig, Kamenice n. L., 51 roků, Salome, žena, Horní Čerekev, 48 roků; děti: Anna 15 roků, Marie 12 roků, Vit 10 roků.

Č. 153: Filip Lang, Nezdášov, 55 roků, farníant z Nezdášova, Anna, žena, Radenín, 46 roků; děti: Isák 22 roků, Leopold 16 roků, přešli na katolictví, Josef 12 roků, Alžběta 8 roků.

Č. 199: Wolf Weil, Kamenice n. L., 36 roků, farníant a kupec, Kateřina 28 roků, Samuel 6 roků, Florián 3 roky.

Č. 202: Jindřich Funk, Kamenice n. L., 37 roků, farníant, Rozálie, žena, Maršovice, 29 roků.

Č. 208: Jakub Grünwald, 38 roků, farníant; děti: Marek 15 roků, Josef 8 roků.

Č. 213: Mojžiš Wertheimer, Boskovice, Morava, 59 roků, farníant, Zuzana, žena, Proseč-Pošná, 49 roků; děti: Alexander 25 roků, Kateřina 22 roků, Alžběta 15 roků, Leopold 12 roků.

Č. 215: Bernard Reiner, Humpolec, 52 roků, řezník,

Alfred Winternitz
(Nový Dvůr)

Wolfgang Abeles
spolubudovatel soukromé školy

Wilhelm Wertheimer

Hynek Wertheimer

Zuzana, žena, 53 roků; děti: Marek 22 roků, Simon 16 roků, Adam 14 roků, Františka 12 roků, Alžběta 9 roků.

Č. 116: Marek Türk, Bradáčov, 64 roků, kupec, Alžběta, žena, Proseč-Pošná, 54 roků; děti: Salomoun 28 roků, Michael 24 roků, Marie 23 roků, Anna 20 roků, Isák 15 roků. — Josef Lustig, Pravíkov, 54 roků, řezník, Alžběta, žena, 47 roků; děti: Marie 24 roků, Emanuel 17 roků, Anna 12 roků.

Č. 284: Abraham Funk, Tučapy, 78 roků, farníant, Eva, žena, Horažďovice, 53 roků, syn Florián 31 roků, mistr krejčí.

Ves Pravíkov: Jonáš Reiner, 70 roků, sklenář, Tezeze, žena, 40 roků; děti: Salomoun 29 roků, Josef 16 roků, Simon 14 roků, Leopold 10 roků, Mojžiš 7 roků, Jakub 4 roky, Marek 2 roky, Františka 12 roků, Barbora 24 roků.

Ves Gabrielka: Filip Stein, Votice, 52 roků, řezník, Marie, žena, 49 roků; děti: Alžběta 22 roků, Jakub 18 roků, Isák 16 roků, Rozálie 13 roků. — Jakub Brabetz, Věžná, 65 roků, farníant, Marie, žena, 65 roků; děti: Anna 26 roků, Lazar 29 roků. — Rebeka Weilová, Zlonice, vdova; děti: Michael 34 roků, Jakub 32 roků, Marek 28 roků, Marie 24 roků.

Účetní kniha z r. 1845

potvrzuje, že tehdejší star. byl Jonáš Frankenstein od 14. října 1855, kdy zvolen star. lékař Isák Heský. Týž úřadoval do 3. září 1862, po něm přejal úřad Isák Kopperl, jenž vedl účty ž. n. o. do 26. ledna 1870 a předal je Josefu Steinbachovi, který fungoval do 19. března 1876 a odevzdal účet nově zvolenému star. Leopoldu Weilovi a ten je vedl do 26. prosince 1886. Od tohoto data byl nepřetržitě star. n. o. Hynek Wertheimer, po celých 37 let (do 26. září 1924). Tento zasloužil se velkou měrou o zdar obce až do své smrti.

Německá škola s právem veřejnosti stávala zde do ukončení škol roku 1897. Povstala ze školy spolku Thalud Thora. 19. září 1843 přijat byl uč. Josef Weil s měsíčním platem 12 zl., volnou stravou a natajou učebnou za 12 zl. ročně. Volnou stravou přispívají střídavě měsíčně pp. Mojžiš Brabetz, Isák Kopperl, Josef Morawetz, Wolfgang Abeles a Isák Heský. Roku 1844 zvýšeno služné učitelů na 14 zl. měsíčně. R. 1845 přijat za uč. Jakub Reiner za 28 zl. měsíčně.

R. 1846 nástavbou získána vlastní místnost nad obydlím rabína za 303 zl. 35 kr.

R. 1847 přijat nový uč. Salomoun Hecht s platem 24 zl. Další zápis schází. Jest pravděpodobným, že vyučoval Simeon Bergler, rb. Potom učil po šest kursů Saul Fischer, po tři kursy Aron Weil,

po tři kursy Aron Ehrenhaft, jeden kurs Leopold Kern, po tři kursy Vilém Auerbach, jeden kurs Karel Neurat, jeden kurs Bernard Spitzer, po tři kursy Isak Fischer, čtyři kursy Abraham Bechert; tato epocha končí školním rokem 1859/60. V pozdějších letech jmenování učitelů Weiner, Lasch, Pollak, v r. 1892 uč. Pick, 1893 uč. Lieben, nato ve škol. roce 1895/96/97 uč. Bedřich Schenabl. Nato zrušena soukromá německá škola. Potom fungovali ještě v obci rb. Leopold Fischer, po něm Julius Eisner, Abraham Fürth a Isak Nettl.

Po uzavření soukromé německé školy s právem veřejnosti koncem školního roku 1896/97 přešly židovské ditky do škol českých. Přijat dispensovaný rb. Leopold Fischer, který tu působil asi tři roky, po něm asi půl roku Abraham Fürth, na to několik roků Isák Nettl a v době pozdější měla obec rabíny společně časem s obcí tábořskou, pelhřimovskou a do dneška s Milevskem dra Bedřicha Schenabla.

Dnes čítá naše obec 68 duší, bydlících hlavně v Kamenici n./L., zčásti v Novém Etyнку, Dešně, Březíně, Pravíkově a Těmiciích.

Od úmrtí zasloužilého starosty Hynka Wertheimera 26. září 1924 vede obec Hynek Metzl za úspěšné administrace jednatele Leo Wertheimera. Funkce kostelní zastávají z ochoty Mořic Mahler, obch. z Těmic, Eliáš Goldstein, tovární úředník u fy S. Heller synové v Novém Etyнку, a Leo Wertheimer, který zastává funkci učitele náboženství, maje od r. 1913 k tomu řádné zkoušky a ustanovení zemským úřadem v Praze, a Em. Weil.

Obec má dvě synagogy, jednu v K. a jednu v Novém Etyнку, a dva hřbitovy, taktéž jeden v K. a jeden v Novém Etyнку.

V K. jsou čtyři thory, v Novém Etyнку tři. V K. máme soupravy kile kedoušim, jeden pěkný proch a několik horšich, 4 pěkné, zlatem prošívané pláštiky a více starších.

NOVÝ ETYŇK,

NEU-ÖTTING, okres Kamenice n./Lip.

Až do úpravy obvodů židovských obcí v r. 1893 samostatnou obcí se synagoga a školou, nyní součástí obce Kamenice nad Lipou.

Významné rodiny: Hellerovy, Feiglovy, Steinovy, Winternitzovy.

Na snímku Alfred Winternitz (roz. 16. října 1876), nyní továrník v Praze, člen představenstva Jubilejní synagogy v Praze, Jerusalemská ulice, zet zasloužil starosty Hynka Wertheimera.